

67. Kültürel diplomasi çerçevesinde edebiyat ve eğitimin etkileri: Fransa ve İtalya örnekleri

Yalçın AYDIN¹

APA: Aydın, Y. (2023). Kültürel diplomasi çerçevesinde edebiyat ve eğitimin etkileri: Fransa ve İtalya örnekleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (33), 1123-1132. DOI: 10.29000/rumelide.1285942

Öz

Kültürel diplomasi kendini dilini ve kültürünü yaymak ve başka ülke ve bölgeleri etkilemek isteyen her diplomasinin başlıca önem verdiği araçlardan biridir. Söz konusu bölgelerde diplomatik ve ekonomik ilişkilere sahip olmak ülkeler için yeterli değildir. Bu doğrultuda kültürel değerler ve ilişkileri derinleştirmek hedef halkları, elitleri ve ekolleri doğruca etkileyebilmek için çok önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu etkilenenler arasından söz konusu hedeflenen ülkelerin gelecekteki yönetim kadrosu ve yöneticileri de bulunabilir. Kendi kültürünü sevdirmek ve tanıtmak için kültürel diplomasinin kullanabildiği birçok araç vardır. Bunlardan en önemlileri edebiyat ve eğitimidir. Eğitim içerisinde dil eğitimi de bulunmaktadır. Söz konusu yaratılan bu imajın oluşması uzun yıllar almakla birlikte çok kısa sürede de değişime uğrayabilmektedir. Kültürel diplomasi tarihi önemli olan ülkelerinin olumlu ya da olumsuz bu değişimleri/etkileşimleri ve nedenlerini gözlemleyerek günümüzde kamu diplomasisi ve kültürel diplomasinin çıkarımda bulunabilmeleri oldukça önemlidir. Ne kadar Devlet dışı aktörlerin diplomasiye dahil olmaları dönemin en önemli dinamiklerinden biri olsa da kültürel diplomasi-edebiyat-eğitim üçgeninin önemi gelişmiş ve kültürel diplomasi geleneği olan ülkeler için oldukça önemlidir. Özellikle Fransa ve İtalya gibi ülkelerin kendi içlerinde ve edebiyat-eğitim ekseninde etrafında gerçekleşen ilişkiler imaj için etkili değişimlere neden olabilmektedir. Okul izlencesi ya da yabancı dil eğitimi ve edebiyatın genel olarak okunması uzun süre, yıllar gerektiren bir programdır. Bu programı en iyi şekilde kullanmak ise güçlü kültürel diplomasi için çok iyi bir araçtır.

Anahtar kelimeler: Kültürel diplomasi, edebiyat, yabancı dil eğitimi, Fransız Diplomasisi

Effects of literature and education in the framework of cultural diplomacy: examples of France and Italy

Abstract

Cultural diplomacy is one the main instruments of any diplomacy having the objective of promoting its language and culture as well as being able to influence a country or a region. Having close diplomatic and economic relations is insufficient for countries and states wishing to establish themselves in these countries and regions. And it is thus the elements of culture that will take over and make it possible to deepen relations to be able to directly affect populations, the elites, and the schools, and by the way maybe the future leaders of these countries. There are many tools that cultural diplomacy can use to popularize and promote its own culture. The most important of these are literature and education. Although the formation of this created image takes many years, it can also change in a very short time. It is very important to be able to make inferences from public diplomacy

¹ Öğr. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Fransızca Hazırlık (Ankara, Türkiye), aydin@hacettepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3173-128X. [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 20.03.2023 kabul tarihi: 20.04.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1285942]

and cultural diplomacy by observing positive or negative changes/interactions and their causes in countries with a long cultural diplomacy history. Although the involvement of non-state actors in diplomacy is one of the most important dynamics of the period, the importance of the cultural diplomacy-literature-education triangle is essential for developed countries with a cultural diplomacy tradition. Relations between countries such as France and Italy around the literature-education axis can cause effective changes for the image of the country. School syllabus or foreign language education and reading literature in general is a program that takes a long time, even many years. Making the most of this program is a very good tool for a strong cultural diplomacy.

Keywords: Cultural diplomacy, literature, Language Teaching, French diplomacy

1. Giriş

Diplomasi kültürel diplomasinin etkilerinin önemini anlamamızı sağlayan birçok nitel ve nicel verilere sahiptir. Çeşitli veriler ışığında başarılı alanlar saptanır ve o alanlarda daha yoğun ve derin çalışmalar ülkelerin diplomasi yönetimleri tarafından sürdürülmektedir. Söz konusu diplomasi ve kültürel diplomasi araçları ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Dünya’da her ülke başarılı bir kültürel diplomasi veya kültürel diplomasi geleneğine sahip değildir. Bu alanda başarılı ve örnek alınabilecek ülkelerin sayısı günümüzde halen bir azınlık olarak değerlendirmek mümkündür. 21. Yüzyılda Türkiye’nin de bulunduğu bu ülkeler arasında Fransa’nın yeri ve kültürel diplomasisi oldukça önemlidir. Fransız Dışişleri Bakanlığı’nın verilerine göre² Fransa Dünya’da Amerika ve Çin ile en çok Büyükelçilik ve Konsolosluk ağına sahip ülkelerden biridir.

Günümüzde kültürel diplomasi tanımları ve kullanılan araçların çeşitliliği ve yeniliği göz önünde bulunsa da Fransa gibi yüzyıllardır diplomasi geleneği olan ülkelerin uzun süredir başka ülkeler üzerinde kurmak istedikleri kültürel ve entelektüel etkiler gerçekleştirmek için kullandıkları önemli araçlar bulunmaktadır. Bu araçların başında edebiyat ve dil eğitimi/öğretimi bulunmaktadır. Bunları gerçekleştirmek için ise Fransa gerekli altyapıyı oluşturmakta ve destek vermektedir. Bunu da istatistiksel olarak da desteklemektedir, örneğin Fransa’nın Dünya’da 137 Kültür Etkinlikleri ve İş Birliği Servisi, 96 Fransız Kültür Merkezi ve 135 Ek Bina, ve 832 *Alliances Françaises* dil kursları bulunmaktadır (diplomatie.gouv.fr). Bu sayılarla Fransa Dünya’nın en büyük kültürel ağından faydalanmaktadır. Fransız Kültür Merkezleri doğrudan Fransız Büyükelçiliklerine bağlıdır.

2. Fransız Kültürel Diplomasisi

Fransız diplomasi tarihinde önemli bir yere sahip olan ve 19. Yüzyıl Fransız diplomasinin kurucularından sayılan Dışişleri Bakanı Talleyrand Büyükelçilerine “Fransa’yı sevdirin” derdi. Talleyrand döneminde diplomasinin hedefi öncelikle yabancı saraylarda dost edinmek ve bu dostları etkileyebilecek için en iyi araç kültürdü. Fransa, kuşkusuz, kelimenin tam anlamıyla kültürel diplomasiye önem veren ve bunun diplomasi ve ülke menfaatleri için önemini farkına varan ilk ülkelerden biridir. İki alan arasındaki ilişki edebiyat dünyası ile diplomasi arasında son derece güçlü bağlantıların 15. Yüzyıl sonlarına doğru Eski Düzen (Ancien Régime) dönemi kadar eskidir (Lane, 2017).

Fransa ile kültürel diplomasi arasındaki bu ilişkinin bir başka kilit noktası da dilsel iş birliğini güçlendiren en önemli iş birliği ve kültürel eylem hizmetleri ağını, kültürel Enstitüleri (Instituts Culturels) ve *Alliances Françaises*’i harekete geçirmesidir. Fransa’nın kültürü ve Avrupa’nın dört bir

² https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/feuille-de-route-influence_print_dcp_v6_cle8f2fa5.pdf

yanından gelen usta ve öğrencilerin Paris Üniversitesi'ne gelişiyle Fransa Avrupa'yı kültürüyle etkilemeye başladı. Vatikan Fransa'nın sınırlarının ötesinde yaratılan bu imaj nedeniyle Kanuni Sultan Süleyman'ın 1535'te I. Fransuva (François Ier) ile imzaladığı antlaşmayı resmi olarak tanımak zorunda kaldı (Lane,2017). Bu ittifak, Osmanlı'nın Balkanlar'a hâkim olduğunu ve Viyana kuşatmasını hazırladığı bir dönemde, Hristiyan Avrupa'nın eleştirilerine neden olmuştur. Kısaca Fransa'nın eğitim ve kültür seferberliği olmasaydı Vatikan Fransa'yı bir Hristiyan aktör olarak görmeyebilir ve Osmanlı İmparatorluğu ile Fransa arasında imzalanan antlaşmayı tanımayabilirdi.

3. İtalya'nın Fransa'daki imajındaki değişimler ve nedenleri

Kültürün tanınıyor ve beğeniliyor olmasının diplomaside etkili olmaya başlaması da Rönesans (Renaissance) ile Fransa'da yine 16. Yüzyılda da ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi ise Osmanlı ile müttefik olan ve Fransa'ya Rönesans'ı getiren kişinin aynı kral olması: I. Fransuva Fransa tarihinde Sanat Tarihi ile krallar arasında sıkı bir ilişki mevcuttur. Bu alanda I. Fransuva Fransa'da keşfin, antik metinlerin, anıtların ve nesnelerin tekrar yorumlanmasının kralıdır. XIV. Yüzyılın başlarında İtalya'da (Floransa) başlayan Rönesans, İtalya ile Fransa arasındaki savaşlar sonunda XV. Yüzyılda etkileri Fransa'da görülmeye başlanacaktır. Ayrıca I. Fransuva eserlerinden etkilendiği Leonardo Da Vinci gibi ünlü sanatçıları kendi şatosunda saray ressamı olarak davet etmiştir. Burada bir kamu diplomasinin aksine bir kişinin (kralın) inisiyatifi ön plandadır. Diğlerinin (farklı kültür, ülke) imajı her şeyden önce siyasi konjonktüre bağlıdır ve bu yeni kültür/ ülke özellikle edebiyat ve eğitim gibi etmenlerle aktarılmaktadır. İki ülke arasındaki bu etkileşimler zamanla çeşitli toplumsal ve tarihi/siyasi olaylara bağlı olarak değişebilmektedir.

Örneğin Rönesans döneminde Fransa'da olumlu olan İtalya "imajı" başka bir dönemde olumsuz olabilmektedir. Ülkelerin değil imajları kendileri çok kısa sürede bile farklı yapılarla ve imajlara bürünebilmektedirler. Örneğin 19. Yüzyıldaki liberal İtalya, iki Dünya savaşı arasında Faşist, 1945'ten sonra da cumhuriyetçi olmuştur. Bu değişim de ülkenin diğeri ülkelerdeki imajını tamamen değiştirmektedir. Emile Zola ve Stendhal gibi birçok ünlü yazar da eserlerinde hiç görmedikleri İtalya'yı olumlu betimleyeceklerdir ve Okullardaki coğrafya ve tarih dersleri doğal ve estetik zenginliklere yer vereceklerdir (Milza: 1994). Yabancıların ve yabancı ülkelerin bir imaja bağlı olmaları toplumların ortaya çıkmaları kadar eski sayılabilir. Yabancıyı anlatmak, onun farklılıklarını ortaya koymak bir bakıma kendini anlatmaya eşdeğer olmaktadır, bu sayede kendi toplumunun sınırları ve ortak yanlarının altı çizilmiş de olur.

Fransa ile İtalya arasındaki bu örneklerin oldukça ilginç olmalarının nedeni ise İtalya'nın yakın tarihte ve Dünya Savaşları gibi önemli olaylarda siyasi olarak birçok kez saf değiştirmiş olmasıdır. Siyasetin imaj üzerinde ne kadar etkili olduğunu gösteren bir örnek olmakla birlikte değişimlerin ne kadar hızlı olabileceğinin de kanıtı olabilmektedir. Edebiyatın ve sanatın toplumsal hafıza ve toplumsal zihniyet üzerinde oluşturduğu etkide ciddi değişiklikler ortaya çıkabilir. Örneğin edebiyatın içerisinde ve sanattaki olumlu İtalya imajı Fransa'da ve İtalya'nın genel olarak Fransa'daki imajı İtalya'da faşistlerin ve Mussolini'nin ortaya çıkmasıyla son bulmuştur. Bu son durum ise İtalya'nın saf değiştirmesi ve Muslininin tarih olmasıyla da tekrar değişecektir. İkinci Dünya savaşıdan sonra Fransa'daki birçok edebi eserlerde fakir, acı çeken, zavallı bir İtalya imajı oluşmaya başlasa da 60'lı yıllarının ekonomik başarısı İtalya'nın bir sanayi devleti olma efsanesini doğuracaktır. Söz konusu "İtalyan mucizesi" Fransa'daki tüm coğrafya ve tarih ders kitaplarında yer alacaktır. Bu ekonomik gelişim ve kökten yapısal değişikliklere rağmen modernleşmiş İtalya Fransızların büyük çoğunluğu için her zaman olduğu gibi her şeyden önce bir "güney ülkesi" olmaya devam edecektir. Kültürel mirasının ve doğal güzelliklerine

hayranlık duyulan, insanları “sıcak kanlı” ve misafirperver oldukları bir “müze devlet” olmaya devam edecektir. Fransa’daki savaş sonrası milliyetçi dalga ise (De Gaulle Fransası dönemi) bu önyargıları daha da somutlaştıracaktır. İtalya’nın imajı 1860’ta başlayarak (İtalya’nın birleşmesi) günümüze kadar inişler ve çıkışlar görmüştür (Damiani, 1966).

İtalya imajı üç temel etkene bağlıdır: birincisi İtalyan devletinin ve İtalya’nın çeşitli Fransız medyalar tarafından ortaya konulan olumlu ya da olumsuz İtalya imajının Fransa’daki İtalyanlar üzerindeki etkisi, ikincisi ise Fransa’ya göçmen olarak gelmiş İtalyanların genel olumlu ya da olumsuz imajı (genelde olumsuz). İtalya Fransa’nın aksine Sanayi devrimini daha geç gerçekleştirmiş olması (ancak 19. Yüzyılın sonlarına doğru) Fransa’daki İtalya imajına ayrıca zarar veren bir etkidir. Fransa’daki İtalyan göçmenlerin gelişi üç ana dalga ile özetlenebilir: Birinci Dünya Savaşı sonrası (1919), İkinci Dünya Savaşı sonrası (1945-1962) ve yetmişli yılların göç dalgaları. 19. Yüzyılın sonunda Fransa’da yerleşen olumsuz İtalyan imajını ilk göç dalgası değiştirmiyor ve oldukça olumsuz önyargılara son vermiyor. 19. Yüzyıl sonlarında karakter kadar fiziksel bir önyargı da söz konusudur: İtalyanlar esmer, tüylü, pis, Levanten ve Osmanlı İmparatorluğuna yakın.

Fransız ulusal basını tarafından kullanılan bu endişe verici imaj zamanla halk arasında da yerleşiyor. Fransa’ya gelen İtalyanlar bu önyargıları kırmıyor ve 1922 yılında Mussolini ve faşistlerin İtalya’da iktidarı kazanması ise Fransız halkı için bütün bu önyargıları doğrular nitelikte olacaktır. İkinci dalga ise ekonomik bir göç dalgası olacaktır. Genelde genç, bekar ve grup halinde yaşayan İtalyanların imajı ortaya çıkacaktır (Damiani, 1996).

İtalya’nın imaj değişimi (olumsuzdan olumluya doğru ilerlemesi) daha çok İtalya’nın önemli bir ekonomik kalkınma yaşamıyla başlar (İtalyan mucizesi) ve bu gelişim İtalya’yı Fransa’ya yaklaştırır. Gelişen İtalya’nın Turizm sektörünün de gelişmesiyle İtalya’ya giden ve ülkeyi keşfeden Fransızların sayısı artmaktadır. Fransızlar üzerindeki bu olumlu imaj Fransa’daki İtalyan göçmen ve çalışanlara da yansımaktadır: gelişmemiş bir ülkeden değil beğenilen bir ülkeden gelmektedirler. Ayrıca uzak doğudan gelen göç dalgaları ile İtalyan bir Belçikalı kadar yakın görülmektedir, artık son gelen değildir. İtalyanların Fransız toplumuna uyum sağmaları, dili konuşmaları, çocuklarının iyi bir eğitim almalarının yanı sıra en önemli etkenlerden biri de iki ülke arasında uzun süre herhangi bir gerginliğin olmamasının önemli bir katkısı olmuştur. Farklılıkların olmasına rağmen yine de süreç bazında ve göç dalgaları arasındaki farklar ele alındığında Fransa’daki İtalyanlar ile Almanya’daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklararası etkileri arasında, özellikle sürecin başlangıcında, ciddi benzerlikler bulunmaktadır. 19. Yüzyılın ve 20.yüzyılın ilk yarısının olumsuz imajı bitmiş olsa da en ufak bir krizde ortaya çıkabilmektedir, Fransız medyalar olumsuz, tembel, rüşvetin de hâkim olduğu 19. Yüzyıldan kalma reflekslerini ortaya koyabilmektedirler. Fransa teknik olarak kültürel diplomasiye önem veren ve uygulayan ilk ülkelerden biridir. Bunun nedenleri arasında Orta çağda edebiyat dünyası ile diplomasinin birbirinden oldukça etkilenmeleridir (Lane, 2017).

4. Fransa’da Diplomasi ve Edebiyat İlişkisi

Fransa’da Orta Çağdan beri edebiyat ile diplomasi arasındaki ilişkinin sonucu birçok yazarın diplomatik görevlere atanmaları en büyük göstergedir. Diplomatik misyonları yazarlara teslim etmek eski bir Fransız geleneğidir. Örneğin ünlü yazar *Chateaubriand* 1803 yılında *Napolyon Bonapart* tarafından o dönem en önemli Fransa Büyükelçiliğinin bulunduğu Roma’ya birinci kâtip olarak atanmıştır, *Stendhal* ise 1830’da Trieste’de konsolos olmuştu. Daha sonra *Paul Claudel* 1890 yılından 1935 yılına kadar Dünya’nın birçok ülkesinde birçok farklı diplomatik göreve atanacaktır¹.

Diğer bilinen önemli isimler ise *Paul Morand*, *Jean Giraudoux*, *Saint-John Perse*, *Roger Peyrefitte* ve Los Angeles'te konsolosluk görevine atanan *Romain Gary*. Yazarların diplomat olmaları veya diplomatların yazar olmaları dışında kültürel diplomasiyle olan en önemli bağlantı kültüre verilen değer ve kültürün anlatılmak istenmesi. Diplomat ve Frankofoninin önemli temsilcilerinden olan Albert Salon "kültürel eylemi" (action culturelle) "her türlü Fransa'nın ve Fransızların Dünya'da ve yabancılarla geliştiren ve katkıda bulunan her türlü temel veya aracı eylem ve etki" olarak tanımlar (Salon, 1983:13).

Fransa kültürel diplomasiye kamu alanında olduğu kadar özel sektörde eserleriyle, edebiyatıyla, sinemasıyla, diplomatik ağalarıyla, kültürel temsilcileriyle, yazarlarıyla, sineması, sanatı, spor, felsefe, bilimsel ilerlemeler ve sanayisi gibi birçok farklı alan kültürel diplomasisine katkıda bulunmaktadır.

Devletin bu konuda farkındalığı oldukça eski dönemlerde bile arşivlerde yer almaktadır, örneğin 1920 yılındaki Meclisteki Bütçe raporunda yer alan ifadeler bunu kanıtlar niteliktedir.

Edebiyatımız, sanatımız, sanayi medeniyetimiz, fikirlerimiz uzun süre yabancı devletler üzerinde her zaman önemli bir etkileri olmuştur. Üniversitelerimiz, yurt dışındaki okullarımız Fransa lehine ciddi propaganda araçlarıdır. Söz konusu bu araçlar kamu ve Devletimiz için ciddi bir silahtır. Bu nedenle Fransız Dışışleri bakanlığı ve yurtdışındaki görevlileri Fransız entelektüel etkiyi mutlaka ilham alınması için etkinlikleri yönetmeli ve kontrol etmelidir (Salon, 1981)³.

1920 yılında hazırlanan bu raporda da görebileceğimiz gibi, Fransa 1920 yılından itibaren birçok kültürel diplomasi aracının altını çiziyor. Ayrıca bu rapor yurt dışındaki okulların önemine değinerek eğitimin de Fransız diplomasinin önemli bir parçası olması gerektiğini belirtiyor. Günümüzde birçok önemli diplomasi ve kültürel diplomasi ülkesi ve gücünün önem verdiği bu eğitim ve öğretim alanlarına 20. Yüzyılın başlarında başladığını kanıtlamaktadır.

Birinci Dünya savaşı sonunda Fransa Dünyada sahip olduğu bu kültürel sempatiyle yetinemeyeceğini ve artık etkili bir kültürel diplomasiye sahip olması gerektiğinin ve bunun için deyim yerindeyse ne gerekiyorsa yapmanın ne kadar önemli olduğunun farkına varmıştır. Artık kültürel diplomasiye hem insani hem de maddi desteği organize bir şekilde devlet vermeliydi. Uygulanan strateji ve politikalara göre, özellikle hükümetlere göre kültürel diplomasiye ayrılan bütçeler farklılık gösterecektir. Uzun süre hükümetlerin kültüre ve kültürel diplomasi vizyonlarına bağlı olarak bu alana verilen önem farklılıklar gösterse de kültürel diplomasinin belirgin bir yapıya oturtulması daha çok yeni sayılabilir. 2010 yılında Devletin yurtdışındaki eylemleriyle ilgili yeni bir kanun yeni kültürel diplomasinin uygulama organlarını oluşturmaktadır.

Kültürel diplomasinin aktörleri devlet içerisinde üç kuruma devredilmiştir. Bu yeni programa göre Fransız Kültür Merkezi Fransız dilinin ve kültürünün tanıtımından sorumludur, Uluslararası Fransa Ekspertiz kurumu (FEI) tüm Dünya'nın Fransa'nın teknik desteğini gerçekleştirmekle görevli bir kurumdur ve *Campus France* Fransız Eğitim sisteminin ve Fransa'ya üniversite öğrencilerinin gelişini kolaylaştırmak ve Fransız eğitim sistemini ve okullarının tanıtımını yapmakla sorumlu kurumdur.

Yıllar boyunca sürekli özellikle eğitim ve kültür kurumlarının yapısı ve adları sürekli değişmiştir. Amaç ise Fransa'ya tüm Dünyadan en iyi yetenekleri getirmek ve bunu yaparak ülkenin çekiciliğini artırmaktır. Artık Türkiye'nin de *Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı* ile birkaç yıldır gerçekleştirdiği iyi öğrenci ve yetenek çekme politikası Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Kanada, Avustralya, İspanya ve Fransa olma üzere tüm önemli kültürel diplomasi ülkelerinin başlıca hedeflerinden biridir.

³ <https://societe.paul-claudel.net/homme/diplomate/>

Bu ülkelerin bazıları bunu doğrudan veya dolaylı ekonomik bir avantaja, bir getiriye dönüştürmektedir. Örneği eğitimin paralı olduğu Amerika’da bir milyona yakın yabancı öğrenci bulunmaktadır ve bunların ekonomiye getirisi yaklaşık 45 milyar dolardır⁴. Fransa’da ise eğitimin genelde bedava olması yabancı öğrenciler için kolay alınan burslarla desteklenmesine rağmen 7 milyona yakın öğrencinin ekonomiye getirisi 5 milyar Euro civarındadır⁵. Bu öğrencilerin ekonomi ve kültür dışında katkıları da apayrı inceleme konusudur ve uzun vadeli bir öneme sahiptir⁶.

Fransa için edebiyat ve edebiyatın çekiciliği her zaman önemli bir diplomatik silah olmuştur ve büyük ihtimalle olmaya devam edecektir. Fransa kültürel diplomasinin alan ve araç olarak öncü ülkelerinden biri olmasına rağmen resmi olarak “kültürel diploması” deyimini çok yeni sayılır. “Kültürel diploması” kalıbı resmi olarak ancak 2011 yılındaki Fransa’nın kültürel ve bilimsel diplomasisi adlı bir konferansta ele alınmıştır ve dijitalin, çevirinin, Fransız edebiyatının, sinema, yayım, müzik, ayrıca yeni bir alan olan video oyunları gibi Fransız kültür endüstrisinin devlerinin öneminin altı çizilmiştir (Lane, 2017).

Edebiyatın nasıl önemli bir diplomatik araç olabileceğinin göstermek birkaç somut örnekle de mümkündür. Fransız diplomasinin yeterli olmadığı ve manevra alanı bulamadığında kültürel diplomasinin ve edebiyatın devreye girdiğini biliyoruz. Tarihteki iyi örneklerden biri 1925’teki Berlin’deki Fransa Büyükelçiliği’dir (Aballéa, 2017). Birinci Dünya Savaşından çıkan Almanya ve Fransa’nın ilişkileri doğal olarak savaştan sonra kötüdür ve iki taraf büyük kayıplar sonucunda nefretle doludur diyebiliriz. Fransız Dışişleri Bakanlığı ilişkileri tekrar canlandırmak için somut bir adım atması gerektiğini bilmektedir ama bu hedefe yönelik resmi olarak adım atmak oldukça zordur. Berlin’deki Fransa Büyükelçiliği ünlü Fransız şair *Paul Valéry*’yi konferanslar ve etkinlikler çerçevesinde Berlin’e davet etmiştir.

Bu etkinliklerle birlikte Alman basını Fransa ile savaş sonrası soğuk ilişkilerin artık bittiğinin haberini yapmak için sabırsızlanıyordu. Haksız da sayılmazdı çünkü Alman başkentinde Fransa ile Almanya arasında en son etkinlik on iki yıl önce 1914 yazında gerçekleşmişti. Bu olayda Fransa belki de ilk defa kültürel diplomasiye başvurmamış olsa da ilk defa bilinçli bir şekilde durma noktasına gelmiş diplomatik ilişkileri tekrar canlandırmak için kültürel diplomasiyi kullanmıştır (Aballéa, 2017).

Fransız kültürel diplomasinin çok farklı ve çeşitli kültürel diplomasi araçları vardır. Sayabileceğimiz en önemli araçlar Fransız Kültür Merkezleri, öğrenci değişim programları, öğrenci bursları, yurtdışındaki Fransız okulları, Fransız dili ve edebiyatının tüm Dünya’da beğenilmesi, Fransız giyim markaları, turizm, klasik Fransız şarkıları, yazarlar, gastronomisi, vs. Bütün bu artıları bir araya getirebilecek ve hepsinden faydalanacak olan bir alan da eğitim alanıdır. Fransız dili eğitimi ve eğitim programlarında bütün bu alanları bir araya getirme gücüne sahip bir alan oluşturmaktadır.

Genel söylemler yerine Fransız Dış ve Avrupa İşleri Bakanlığı’nın 2023 raporuna bakacak olursak bu konuda resmi makamların konuyu nasıl ele aldıklarını yakından görme imkânımız olacaktır. 185 sayılı *Diplomatie culturelle et d’influence* adlı bu raporun önemi ise Fransız dilinin kültürel diplomasi makinesinin içerisindeki rolünü tanımlamış olmasıdır.

⁴ Fransızcadan Çevirimiz

⁵ <https://www.iie.org/research-initiatives/open-doors/economic-impact-of-international-students/#:~:text=The%20continued%20growth%20in%20international,the%20U.S.%20Department%20of%20Commerce.>

⁶ https://ressources.campusfrance.org/publications/observatoire/fr/impact_economique_etudiants_internationaux_fr.pdf

Söz konusu raporda daha önce bahsettiğimiz alanları kullanarak Fransa'nın bir çekim merkezi olması hedeflenmektedir. Rapor ayrıca konunun ve hedefin daha iyi anlaşılması için dışişleri bakanının bir sorusunu ön plana çıkarmaktadır: “*Gelecekte Fransa'ın sevecek ve Fransa'ya bağlı olacak olan nesilleri hazırlıyor muyuz?*”. Bu soruyla birlikte aslında Fransa'nın diplomatik geleneğinin devam ettiğini görebiliyoruz. 1815 Viyana Kongresi'nin mimarlarından ve ünlü Dışişleri bakanı olan Charles-Maurice de Talleyrand'ın Büyükelçilerine söylediği meşhur sözünün “Fransa'yı sevdiren” devamı niteliğindedir. Bu söz kültürel diplomasi'nin hedefini de özetleyen niteliktedir. Ayrıca raporda, günümüz Fransız Dışişleri Bakanı Catherine Colonna Talleyrand'ın bu sözünü günümüze uyarlayan bir ek yapmaktadır: “Bu alanda ve başka alanlarda geçmişin kazanımlarıyla yetinmemiz bizi çöküşe mahkûm edecektir”. Bu ayrıntıyla Dışişleri bakanı önemli bir mesaj vermektedir: Evet Fransız kültürünün ve Fransızcanın avantajları vardır, uzun zaman elde edilen önemli bir başarısı vardır ama günümüze ve küresel dünyaya uyum sağlanmazsa bunun kaybolması kaçınılmazdır. Bu çerçevede gelişim ve yenilik kaçınılmazdır. Bu hedef Fransa'nın artık edebiyatı, yazarları, kültürel diplomasisi için kaçınılmaz olan araçlarını kullanmayacak anlamına gelmiyor, sadece artık bunlarla yetinemeyeceğini vurguluyor. Fransa bu değerlerini ya farklı kullanacak ya da farklı bir çerçevede eklemeler yaparak kullanacaktır.

Fransız kültürel diplomasisi günümüzde Fransız diline, edebiyata, aydınlanmaya, evrensel yazarlarını kullanıyorsa bunu Fransız dili eğitimi ve öğretimi alanında da yapmaktadır (*Français langue étrangère*). Fransızca öğreten kitaplarda (*méthodes*) bu zengin malzeme güzel metin ve görsellerle desteklenmekte, Fransızca öğrenen öğrenciler güzel Paris, Eyfel kulesi, peynir ve çeşitli kültürel öğeler kullanılarak öğrenme isteği artırılmak hedeflenmektedir.

5. Fransız kültürel diplomasisi ve dil eğitimi ilişkisi

En ilgi çekici olan ise günümüzde de büyük diplomasi'lerin üzerinde durduğu bu eğitim, dil ve edebiyat üçlemesinin avantajlarının kullanımının uzun yıllardır Fransız diplomasisi tarafından kullanılıyor olmasıdır. Örneğin 1962 yılında basılan *Culture et civilisation françaises* adlı Fransızca öğretmek için hazırlanmış kitapta bütün bu kültürel diplomasi inceliklerinin farkında olunduğu görülmektedir. O dönem UNESCO'da görevli Fransa Eğitim, Bilim ve Kültür Komisyonunun Genel Sekreteri olan Yves Brunsvick'in kitaptaki ön sözü önemli bir yere sahiptir ve Fransa'nın kültürel diplomasi alanındaki bilgisini ve tecrübesini özetlemektedir. 20. Yüzyılın ortalarında hazırlanan bu eserin Fransız edebiyatını çeşitli bölümlerde ve paragraflarda ele alırken farklı dönemlerin edebiyatını ele aldığı (klasik ve çağdaş) ve farklı dünya görüşüne sahip yazarların da kullanıldığı görülmektedir. Örneğin başkanı Charles de Gaulle olan dönemin sağ partisi *Yeni Cumhuriyet için Birlik* (Union pour la nouvelle République) partisi yıllarında hazırlanan bu kitap De Gaulle'ün en büyük “düşmanları” Jean-Paul Sartre gibi yazarların eserlerine yer verilmiştir, ya da dönemin sağ hükümetine rağmen Emile Zola, Albert Camus gibi sol eğilimli önemli yazarların eserlerine de yer verilmiştir. Bu önemli ayrıntının yine Fransız Diplomasi'nin klasik yapısından kaynaklandığı düşünülebilir. Bir yandan önceliğin Talleyrand'ın istediği gibi Fransa'yı sevdirmenin olduğu unutulmamış diğer yandan ise Kardinal Richelieu'nün “*Raison d'Etat*”sının (hikmet-i hükümet) halen yürürlükte olduğu söylenebilir. Bu öğretmeye göre öncelik her zaman yöneticilerden çok ülkenin menfaatindedir (Kessinger, 2000: 43).

Kitaptaki başlıklardan hareketle burada söz konusu olan sadece Fransız tarihini özetlemek değil, aksine çeşitliliğe ve düşünce eğilimlerinin zenginliğine vurgu yapmaktır. Ayrıca Brunsvick Fransızcanın Batı Dünyasının tarihinde yüzyıllar boyunca önemli bir rolü olduğunu vurgularken yeni genç devletlerin de ortak düşünme aracı olacağını da eklemektedir. Böylece Fransa ve Fransızca iki farklı Dünyaya sahip çıkmaktadır: eski (Kıta Avrupası) ve yeni Dünya. 508 sayfalık bu eserde dilin en önemli görevine de

atıfta bulunmaktadır: iletişim. Fransızca sayesinde coğrafi, siyasi engeller aşılar tüm Dünya’da Fransızca konuşan milyonlarla iletişim kurulabilecektir. Bu iletişim kendi merkezine ise “kültürü” yerleştirilmiştir, buna göre yabancı dil öğrenmek her şeyden önce kültürünü ve bilgisini geliştirmektir.

Kitabın başlığı “Kültür ve Medeniyet” (Culture et Civilisation) olduğundan kültür ve medeniyet arasındaki fark da vurgulanmaktadır. Kitabın giriş bölümündeki tanıma göre “medeniyet” farklı toplumların bağlı oldukları evrensel değerler ve onu kabul edenlerden ortak davranışları gerekli görürken, “kültür” daha öznel, herkesin katılmadığı kişisel değerlere yer vermektedir. Bu çerçevede iyi bir diplomatik aracın yapması gereken ise bu iki kavramı en iyi şekilde kullanmaktır. Nasıl ki bir kompozisyonda tez ve antitezin bir arada olması sentezi, dolayısıyla ikna etme ve tarafsız (nötr) olduğunu gösteriyorsa, medeniyet ve kültür kavramlarını bir arada kullanmak kültürel diplomasi hedeflerine daha uygun bir diplomatik araç olacaktır. Bu inceleme sonucunda söz konusu kitabın medeni konseptlerle Fransız eser ve yazarlarını çok iyi kaynaştırdığı görülmektedir.

Böylece kitapta Fransa’dan resimler, fotoğraflar, Fransız edebiyatının genel görünümü bulunmaktadır. Evrensel değerler ne kadar hedeflense de kültür ve medeniyet konularının hepsi Fransız yazarlar ile ele alınmaktadır. Örneğin günümüzde kullanılan yeni Fransız dil eğitimi kitaplarında belli kavramları anlatmak için Amerikalı veya Rus yazarların (veya sanatçıların) eserlerinden alıntı yapılabildiği görülmektedir.

Ayrıca kitap, gösteri yaparcasına birçok önemli Fransız yazara ve eserlerine yer vermektedir: örneğin *Charles Baudelaire*, *Gustave Baudelaire*, *Emile Zola*, *Jean-Jacques Rousseau*, *Paul Valéry*, *Sartre*, vs. Ayrıca Almanya, İngiltere, İspanya, Afrika, SSCB, Çin, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, Polinezya, Grönland gibi farklı coğrafyalar ve ülkeler betimlenirken bu ülkelerde yaşamış olan *Ionesco*, *Stendhal*, *Gary*, *Malraux*, *Du Bellay*, *Claudé* gibi ünlü Fransız yazarlar kullanılarak yapılmaktadır.

Başka bir bölümde ise yine okuyucu/öğrenenlere önemli bir mesaj verirken *René Descartes*, *Blaise Pascal*, *Henri Bergson*, *Montesquieu*, *Voltaire*, *Sartre*, *Camus* gibi önemli Fransız filozoflara yer verirken başka bir bölümde *Victor Hugo*, *Chateaubriand*, *Arthur Rimbaud*, *Guillaume Apollinaire*, *Paul Eluard* gibi önemli Fransız şairlerine yer vermektedir. Bunlara *Picasso* ve *Renoir* gibi yüzyılın önemli ressam ve sanatçıları eklenirken *Le Corbusier* gibi dünyaca ünlü bir Fransız mimara da yer verilmektedir. Ders kitabı böyle bir çeşitlilik vererek birçok mesaj verirken belli bir alanda (sosyal bilim) gücünü açıkça sergilemektedir.

İncelediğimiz bu Fransızca öğretim kitabının “kendi ülkesini ve kültürünü tanıtmaya prensibine” benzer bir şekilde, günümüzde de başka dillerde de yabancı dil öğretim kitapları da buna çok benzer yöntemler geliştirmişlerdir. Örneğin, İtalya’da “*Qua e la per l’Italia B1/C1, Viaggioattraverso le regioni italiane*” İtalyanca öğretim kitabı içerisindeki 20 bölümde her bölümde İtalya’nın farklı bir bölgesine ayrılarak o bölgenin şehirlerine, kültürüne ve özelliklerine vurgu yaparak İtalyanca öğretmektedir. Örneğin ilk bölüm grameri, metinleri ve örnekleriyle Venedik bölgesi hakkında bilgiler verirken yedinci bölüm Lazio bölgesi ve Roma’ya ciddi yer ayırmaktadır. Kitabı bitiren bir öğrenen/öğrenci İtalya hakkında çok ciddi bir bilgiye sahip olacaktır.

Ayrıca, İspanyolca “*Cultura En el mundo hispanohablante A2/B1*” adlı İspanyolca öğretim kitabı ise benzer bir kültürel yöntem kullanmaktadır. İspanyolca bu yöntemde ise 25 bölümde İspanyolca konuşan farklı ülkelere yer verilmekte ve bu ülkeler metinlerle, dil bilgisiyle ve çalışmalarla ayrıntılı bir şekilde

tanıtılmaktadır. Bu yöntemle, İspanyolcanın ne kadar önemli ve geniş bir coğrafyanın dili olduğunu gösterebilmek istenmektedir.

6. Sonuç

Bütün bu örnekler edebiyat ile kültürün, edebiyat ile eğitimin ve yabancı dil öğretiminin, edebiyat ve eğitimin kültürel diplomasi için ne kadar değerli ve etkili araçlara sahip olabileceklerini göstermektedir. Bunların kullanımı ve zenginlikleri ülkelere göre farklılıklar gösterecektir. Bu örnekler eski olsa da “demode” değildir. Günümüz kültürel diplomasi tanımları altmış yıl önce hazırlanan bu kitapta gördüğümüz birçok özelliğın kullanımını desteklemektedir ve hedeflemektedir. Bu ders kitabını günümüzde dil eğitim alanında kullanılamaz kılan en büyük etkenlerden biri ise çok fazla bilgi içermesi, ciddi bir üslup kullanılması ve gereksiz ayrıntıların çok olmasıdır. Günümüz modern dil yöntemlerindeki gibi iletişim ve eylem hedeflenmemektedir. Sadece bilgi aktarımı ve dil bilgisi hedeflendiğinden bu yöntem günümüz metodolojileri için hiç uygun bir malzeme değildir. Belki de günümüz modern dil kitaplarının (metod) en büyük eksiklikleri de oldukça önemli bu zenginlikleri yeterince kullanamamalarıdır.

Bu araçların iyi değerlendirilmesi ve modern bir görünüme kavuşturulması oldukça etkili bir eser yaratabilir. Fransa gibi zengin altyapıya sahip bir ülkenin en çok zorlanacağı belki de bu yazarlar ve kavramlar arasında seçim yapmak olacaktır. Bunu yaparken belli yazarlara ve ekollere ayrıcalık tanımak gerekli olabilecektir. Ayrıca hedef kitlenin (public cible) coğrafyası önemli olabilmektedir. Örneğın günümüz “yabancı dil eğitiminde” uzmanlaşmış yayınevleri belli coğrafyalara göre farklı kitaplar hazırlamaktadır. Bir kitap Uzak Doğu’da başka bir kitaba göre daha uygun olup o bölgedeki okullarda daha çok kullanılabilir.

Fransa kadar yazarı veya kültürel zenginliğı olmayan ülkeler ise, örneğın İtalya veya İspanya da bu konuda çok güzel dil eğitim kitapları hazırlayarak kendi yazar, ülke, kültür tanıtımlarını bir arada yapan eserler çıkarmaktadırlar.

Örnek verdiğimiz İtalya ve İspanya örnekleri Fransa’nın yarım asır önce kullandığı kültür ve zenginlik öğelerini günümüzde farklı ülkeler farklı yönlerini vurgulayarak (bölgeler, kültür, ortak bir dil kullanan ülkeler vs.) kendini en iyi şekilde tanıtmak ve hedef kitleye (öğrenen ve öğrenci) en iyi izlenimi vererek mümkün olduğunca etkilemeye çalışmayı hedeflemektedir. Ülkelere ve dillere göre nitelik ve nicelik konularını bir kenara bırakırsak, söz konusu eser tüm kültürel diplomasi için geliştirilmesi ve günümüze uyarlanabilir bir örnek teşkil ettiğini ifade edebiliriz.

Gördüğümüz edebi ve kültürel değerlerin yabancı dil derslerinde kullanılması oldukça önemlidir ve kültürel diplomasi bakımından verimlidir. Her ülkenin Millî Eğitim Bakanlığı yabancı dil eğitiminde farklı bir izleni kullanırsa da hepsi en az birkaç yıl yabancı dil eğitime yer vermektedir. Diğer kültürel diplomasi araçlarına göre (örneğin sergi, resepsiyon, gösteri, tiyatro gibi) yabancı dil eğitiminin en büyük avantajı uzun süreli olması olabilir. Bu sürenin en iyi şekilde kullanılması gerekmektedir. İyi okullar, öğretmenler, burslar, ortaklıklar ve çeşitli destekler dışında iyi hazırlanmış bir yabancı dil öğretim kitabı (metodu) da oldukça önemli bir yere sahip olabilmektedir.

Kaynakça

- Chaubet, F., Martin, L. (2011). *L'action culturelle et la diplomatie publique de la France*, Histoire des relations culturelles dans le monde contemporain, Armand Colin, Paris.
- Damiani R., (2018). *L'image des italiens dans le Nord-Pas-de-Calais (seconde moitié du XIXe et XXe siècle)*, "Du macaroni au rital puis a l'Italien", Rud Damianii Publication de l'Institut de recherches historiques du Septentrion, Lille.
- Faucard, B., (2011). *Cultura en el mundo hispanohablante A2/B1*, En Clave ELE, Espana
- Ginestier, P., Maillet, A., (1962). *Culture et civilisation françaises*, Didier, France.
- Kessinger, H. (2000). *Diplomasi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Lane, P. (2017). *La diplomatie culturelle, un atout pour la France*. La documentation française.
- Milza, P., *L'image de l'Italie et des Italiens du XIXe siècle a nos jours*, Bulletins de l'Institut d'Histoire du Temps Présent, 1994
- Miraillet, M., *Présentation stratégique du projet annuel de performances*, Budget général, programme 185, 2023.
- Rizzo, G. (2011). *Qua e la per l'Italia, , Viaggioattraverso le regioni italiane* Alma Edizioni, Firenze
- Salon, A. (1983). *L'action culturelle de la France dans le monde*, Collection Francophonie, Fernand Nathan, Paris.